

ZEELAND

Concept Ruimtelijk Arrangement Zeeland

DOCUMENT 1 VAN 2

COLOFON

Met medewerking van:

Imme van der Leij
Max Colpa
Gerard van Santen
Inge Noten
Loris Haddad

Fotografie

www.beeldbank.zeeland.nl

Kaart en beeldmateriaal

Arcadis

Februari 2025

Beeld voorpagina: Aerial view of a protective dyke
against high sea levels, the Netherlands - Bron: Adobe
Stock, corlaffra

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Afspraken voor Zeeland zijn afspraken voor Nederland	6
1.2 De pijlers onder het Zeeuwse Ruimtelijk Arrangement	7
1.3 Doel van het Ruimtelijk Arrangement	8
1.4 Scope en reikwijdte	10
2. Ruimtelijke afspraken	12
2.1 Fiche Basisafspraken	14
2.2 Fiche Behoud en versterking Zeeuwse identiteit	16
2.3 Fiche Kustverdediging en waterveiligheid	18
2.4 Fiche Leefbare steden en regio's	20
2.5 Fiche Energie en (circulaire) economie	22
2.6 Fiche Landelijk gebied	24
3. Vervolg	26
3.1 Voortgang en monitoring	28
3.2 Looptijd	29
3.3 Doorwerking in beleid	30
3.4 Van concept naar definitief Arrangement	32

LEGENDA

 Gemeentegrens

 North Sea Port District

1. Inleiding

1.1 Afspraken voor Zeeland zijn afspraken voor Nederland

Wat Zeeland kenmerkt en waar Zeeland om geroemd wordt, is het open landschap en de ligging in zee. Rijdend door Zeeland ervaar je die ruimte, maar ondanks het open landschap, is alle grond in gebruik. Elk deel van Zeeland heeft een functie¹. Tegelijkertijd komt er nog meer op Zeeland af. Binnen de provincie komen nationale en regionale doelen en opgaven samen. Kustverdediging, de energie- en grondstoffentransitie, economie, het natuurnetwerken de woningbouw zijn voor Zeeland de grootste ruimteveragende ontwikkelingen. Deze opgaven hebben een groot effect op andere ontwikkelingen of hebben samenhang met andere ruimtelijke opgaven. Zoals de toenemende vraag naar zoetwater door nieuwe ontwikkelingen en de Zeeuwse natuur die veel negatieve drukfactoren kent, waaronder neerslag van stikstof². Door onderlinge samenhang en gebrek aan fysieke ruimte is steeds vaker sprake van complexe en schurende ruimtelijke opgaven.

Ondanks de complexiteit van de ruimtelijke puzzel in Zeeland, blijft het uitgangspunt dat schaarse ruimte eerlijk moet worden verdeeld. Dit vraagt om afstemming, niet alleen met partners in de provincie maar ook met het Rijk. Rijk en provincies staan immers samen aan de lat om de regie op de ruimte op nationaal en provinciaal niveau vorm te geven. Het nationale programma NOVEX geeft regie aan het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) bij het leggen van de ruimtelijke puzzel. Dit doet VRO in samenwerking met provincies, gemeenten en waterschappen. Het programma zorgt voor samenhang in het ruimtelijke beleid, verbindt alle nationale programma's en versnelt de uitvoering door te sturen op heldere voorwaarden en concrete uitvoeringsafspraken³. Zo dragen we gezamenlijk bij aan de ontwikkeling van de toekomstige fysieke leefomgeving in Nederland⁴.

Om deze samenwerking vorm en inhoud te geven, heeft het Rijk eind 2022 de nationale ruimtelijke opgaven, in de vorm van een startpakket, aan iedere provincie voorgelegd. Dit is de basis voor de ruimtelijke puzzel waarbij provincies nationale ruimtelijke doelen

inpassen en combineren met de regionale doelen en ambities. In reactie hierop heeft Zeeland, net als de andere provincies, in 2023 een Ruimtelijk Voorstel gemaakt. Dit Ruimtelijk Voorstel bevat voorstellen (op hoofdlijnen) hoe om te gaan met de samenhangende en integrale ruimtelijke opgaven voor de provincie. Afspraken hierover met het Rijk landen in het Ruimtelijk Arrangement.

Daarmee is het Ruimtelijk Arrangement een belangrijk instrument om omgevingsbeleid van de Nationale Omgevingsvisie (Nota Ruimte) en de Provinciale Omgevingsvisie met elkaar in overeenstemming te brengen. Met het Ruimtelijk Arrangement maken het Rijk en Zeeland wederkerige bestuurlijke afspraken om nationaal en provinciaal omgevingsbeleid onderling af te stemmen en te coördineren. Zo wordt er gebouwd aan een gezamenlijke agenda op ruimtelijke ordening om bij te dragen aan de realisatie van de ruimtelijke opgaven voor Zeeland.

De primaire opgaven voor Zeeland zijn het veilig leven met water, de ruimtelijke impact en behoefte van de energie- en grondstoffentransitie, industrie en bedrijven, een volhoudbare landbouw waarin voedselproductie een belangrijk rol heeft, en leefbare steden en dorpen. Bij deze opgaven staat het versterken van de leefkwaliteit, waaronder betaalbare woningen, het voorzieningenniveau en bereikbaarheid, centraal. Een belangrijke economische sector voor Zeeland met een ruimtelijke impact is recreatie en toerisme, waarbij de bijdrage aan de leefkwaliteit (door bijvoorbeeld recreatiemogelijkheden en voorzieningen) voorop staat.

¹ Ruimtelijk Voorstel provincie Zeeland d.d. 19/12/2023

² Ibidem

³ Programma NOVEX

⁴ Notitie productbeeld en proces Ruimtelijk Arrangement

1.2 De pijlers onder het Zeeuwse Ruimtelijk Arrangement

Het Rijk geeft invulling aan haar regie op de ruimtelijke ordening door het voorontwerp-Nota Ruimte in te delen in drie 'bewegingen': de beweging landelijk gebied, de beweging energie en circulaire economie, en de beweging leefbare steden en regio's. In dit Arrangement krijgen deze bewegingen een specifieke Zeeuwse invulling en duiden we ze als thema's. Hiervoor maken we aanvullende afspraken op al lopende beleidstrajecten. In Zeeland betekent dit voor het landelijk gebied: afspraken over het belang van de voedselproductie, en afspraken over de inzet op meekoppelkansen voor de versterking van de robuustheid van de natuur, groenblauwe dooradering, en recreatie en toerisme. Ook zijn afspraken over zoetwater onderdeel van het thema landelijk gebied. Afspraken voor het thema energie en (circulaire) economie stellen de integrale aanpak van de ruimtelijke impact van de energie- en grondstoffentransitie op Zeeland centraal. De impact en samenhang met onder andere economie, is ook onderdeel van deze integrale aanpak. Voor het thema leefbare steden en regio's staat het benutten van kansen centraal.

Tegelijkertijd zijn andere thema's voor Zeeland minstens even belangrijk. Het thema kustverdediging en waterveiligheid is een cruciaal onderdeel van de ruimtelijke opgaven voor de provincie, en de ruimtelijke impact van de noodzakelijke versterkingen is groot. Daarnaast zet de provincie het behoud en het versterken van de identiteit van Zeeland bij ruimtelijke ontwikkelingen voorop. Daarmee zijn de thema's kustverdediging en waterveiligheid, en behoud en versterking Zeeuwse identiteit onderdeel van het Ruimtelijk Arrangement. Deze thema's geven invulling aan afspraken die bij de opgaven voor Zeeland passen. Nationale opgaven worden daardoor waar mogelijk op een passende manier gerealiseerd, en zijn daarmee ook goed voor Nederland.

De afspraken in dit Ruimtelijk Arrangement zijn thematisch geordend. De indeling van onderwerpen per thema ziet er als volgt uit:

- De afspraken die voor alle ontwikkelingen van belang zijn, zijn opgenomen bij de Basisafspraken. Deze afspraken borgen de integrale aanpak van de opgaven voor Zeeland. Hoofdstuk 2 start met deze afspraken.

De vijf thema's die kenmerkend zijn voor het Zeeuwse Ruimtelijk Arrangement en invulling geven aan de onderwerpen van de afspraken, zijn:

- Behoud en versterking Zeeuwse identiteit: identiteit, cultureel erfgoed en archeologie.
- Kustverdediging en waterveiligheid: kustverdediging en waterveiligheid.
- Leefbare steden en regio's: bereikbaarheid, wonen, voorzieningen en leefkwaliteit.
- Energie en (circulaire) economie: energie- en grondstoffen-transitie, ruimte voor bedrijven, (circulaire) economie en mobiliteit.
- Landelijk gebied: landbouw, natuur, groenblauwe dooradering, zoetwaterbeschikbaarheid, recreatie en toerisme.

Per thema zijn de afspraken in fiches verwerkt. Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van deze fiches met afspraken. In het Verdiepingsdocument worden de afspraken toegelicht. De afspraken staan niet los van elkaar. Door de ruimtelijke ontwikkelingen van de thema's in samenhang af te wegen, komen we tot keuzes die goed zijn voor Zeeland en goed zijn voor Nederland.

1.3 Doel van het Ruimtelijk Arrangement

Met de wederkerige afspraken in het Ruimtelijk Arrangement stemmen het Rijk en Zeeland hun nationale en provinciale omgevingsbeleid onderling af. Daarmee wordt gebouwd aan een gezamenlijke agenda op ruimtelijke ordening, waarbij provinciale en nationale doelen op zorgvuldige wijze worden afgewogen en waar mogelijk in de provincie worden gerealiseerd. Het Arrangement geeft invulling aan Rijksopgaven die in Zeeland gerealiseerd (kunnen worden). Afspraken in het Ruimtelijk Arrangement voor Zeeland zijn daarmee ook van belang voor Nederland.

Het doel van het Ruimtelijk Arrangement voor Zeeland is dan ook om afspraken vast te leggen die goed zijn voor Zeeland én voor Nederland. We leggen procesafspraken vast om zorgvuldig om te gaan met de Zeeuwse ruimte en identiteit. Voor sommige ruimtevragen is er meer onderzoek nodig en worden er onderzoeksafspraken geagendeerd. Maar er zijn ook kansen die direct verzilverd kunnen worden in uitvoeringsafspraken.

De afspraken passen daarmee in de Zeeuwse ruimtelijke context, en doen recht aan de eigenheid van de provincie en haar fysieke leefomgeving. Deze belangrijke uitgangspunten zijn door Zeeland weergegeven in het Zeeuws waardenkader⁵. Dit waardenkader is opgesteld vanuit de behoefte een eenduidig en herkenbaar verhaal te hebben, waarmee telkens opnieuw de ruimte vragen worden afgewogen om zo Zeeland robuust, leefbaar en aantrekkelijk te houden. Het Zeeuws waardenkader sluit aan bij de NOVI principes om in ruimtelijke ordening een eerlijke en goede verdeling van de ruimte te borgen, waarbij rekening wordt gehouden met een diversiteit aan belangen, zoals kosten en baten, duurzaamheid, leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit en die gebaseerd is op drie leidende ruimtelijke principes⁶:

1. Recht doen aan volgende generaties: niet afwentelen

Goed voorouderschap is belangrijk. We schuiven problemen niet af naar elders of naar toekomstige generaties en we streven naar een eerlijke verdeling van de lusten en lasten. **Integrale afwegingen tussen ruimtelijke opgaven zorgen voor zorgvuldige inpassing van opgaven en maken de impact van keuzes op toekomstige ontwikkelruimte inzichtelijk.**

2. Recht doen aan schaarste: meervoudig ruimtegebruik

Ruimte is schaars en waardevol. Daarom zoeken we waar het kan naar mogelijkheden voor slimme functiecombinaties en naar efficiënt ruimtegebruik met behoud van ruimtelijke kwaliteit. **Opgaven en functies combineren, integraal werken, en integraal financieren is de basis van de Zeeuwse werkwijze voor zorgvuldige ruimtelijke ordening.**

3. Recht doen aan eigenheid: gebiedskenmerken centraal

We beschermen en benutten wat er is en ontwikkelen nieuwe, onderscheidende ruimtelijke kwaliteit. We werken aan lokaal passende oplossingen. **Behoud en versterking van de Zeeuwse identiteit is het uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen in de provincie.**

⁵ Notitie het Zeeuws waardenkader, bijlage A

⁶ Notitie productbeeld en proces Ruimtelijk Arrangement

1.4 Scope en reikwijdte

Het Ruimtelijk Arrangement is een set aan wederkerige bestuurlijke afspraken tussen het Rijk en de provincie. In Zeeland is afgesproken dat andere overheden en maatschappelijke organisaties ook kunnen participeren in de afspraken. Vanaf maart 2024 is samen met Zeeuwse overheden, maatschappelijke organisaties en het Rijk in werksessies opgehaald welke opgaven, dilemma's en keuzes voor de grootste ruimtevragers voorliggen en welke mogelijke afspraken daarover gemaakt kunnen worden. Deze betrokkenheid vertaalt zich ook in een breder maatschappelijk draagvlak. Het Ruimtelijk Arrangement is daarom meer dan alleen een set aan afspraken tussen het Rijk en de provincie Zeeland. In het Verdiepingsdocument (document 2) is een indicatief overzicht opgenomen van de partijen die in de afspraken kunnen participeren.

Een deel van de afspraken raakt ook onderwerpen die de provinciegrens overstijgen en waarover we met andere provincies gezamenlijke of gelijke afspraken met het Rijk willen maken (zoals transport van gevaarlijke stoffen of de uitwisseling van data). Daarnaast zijn er onderwerpen waarover alle twaalf provincies afspraken met het Rijk maken (zoals cultuurhistorie en erfgoed). De afstemming over deze afspraken wordt in de loop van het voorjaar 2025 afgerond.

Met bovenstaande aspecten als uitgangspunt voor de scope en reikwijdte van het Ruimtelijk Arrangement, voldoen de afspraken die we in het Ruimtelijk Arrangement opnemen aan de volgende randvoorwaarden. Deze randvoorwaarden liggen vast in het Productbeeld Ruimtelijk Arrangement:

- Afspraken die we maken, maken we met de provincie en het Rijk. Afspraken zonder betrokkenheid van het Rijk of de provincie zijn geen onderdeel van het Arrangement.
- Afspraken die nog niet gereed zijn om in het eerste Arrangement op te nemen, komen in een volgend Arrangement terug.

- Afspraken die al in beleid vastliggen of gelijktijdig aan het Ruimtelijk Arrangement worden uitgewerkt en elders komen vast te liggen, zijn geen onderdeel van het Arrangement van 2025.
- Afspraken die we maken, zijn voor heel Zeeland van belang.

Werkwijze arrangement

Het vastleggen van ruimtelijke afspraken is een cyclisch proces. Afspraken zijn meerjarig. Aanvullende afspraken kunnen binnen dit cyclische proces op gezette momenten worden toegevoegd aan het Arrangement. Een afspraak verdwijnt uit het Arrangement wanneer deze is afgerond. Daarbij wordt een monitoringssystematiek gehanteerd (zie hoofdstuk 3 voor verdere toelichting). Zo is het Ruimtelijk Arrangement een groeimodel waarin procesafspraken en onderzoek uit het eerste Arrangement tot nieuwe afspraken over ruimtelijke structurerende keuzes en uitvoering leiden.

Samenhang

Binnen programma NOVEX zijn zowel de twaalf provincies als geheel onderdeel van het programma, alsmede de specifiek aangewezen NOVEX-gebieden. Voor de provincie Zeeland gaat het om NOVEX-gebied North Sea Port District. De afspraken die voor gehele provincies gelden, liggen vast in de Ruimtelijke Arrangementen. De afspraken die gemaakt worden voor de NOVEX-gebieden, zoals North Sea Port District, liggen vast in de Uitvoeringsagenda's. Op basis van de genoemde randvoorwaarden zullen afspraken die opgenomen zijn in de Uitvoeringsagenda voor North Sea Port District niet een-op-een worden overgenomen in het Ruimtelijk Arrangement Zeeland. Dit Arrangement is wel in samenhang met de Uitvoeringsagenda opge maakt en heeft de overkoepelende afspraken opgenomen.

Zeeland is ook aan de slag met de strategische agenda Zeeland 2050. Voor de zomer is de doorvertaling van de strategische agenda Zeeland 2050 helder. De strategische agenda geeft richting aan de nieuwe afspraken die in de volgende cyclus van het Ruimtelijk Arrangement gemaakt gaan worden. De afspraken in dit eerste Arrangement betreffen afspraken voor de korte en middellange termijn en gaan primair over ruimtegebruik, terwijl Zeeland 2050 breder kijkt.

Onderwijl komen er nieuwe ruimtelijk opgaven bij, wordt er beleid ontwikkeld (bijvoorbeeld de Zeeuwse Energievisie, het Gebiedsprogramma Zeeland en de Beleidsnota Ruimte voor Defensie) en worden afspraken uitgewerkt (bijvoorbeeld de voorwaarden kernenergie). Afspraken die hieruit voortkomen, kunnen binnen dit cyclische proces in een volgend Arrangement worden opgenomen, als ze aan de eerdergenoemde randvoorwaarden voldoen.

2. Ruimtelijke afspraken

Dit hoofdstuk geeft het overzicht van de fiches die passen bij de Zeeuwse opgaven, op basis waarvan verschillende afspraken zijn geformuleerd. Daarnaast wordt per fiche de context en urgentie, de samenhang en volgorde, en het doel van de afspraken beschreven. De uitwerking van deze afspraken vindt plaats in het Verdiepingsdocument (document 2).

2.1 Fiche Basisafspraken

Context en urgentie

Afstemming en coördinatie over de inpassing van nationale en provinciale ruimtelijke opgaven zijn in Zeeland van groot belang. Fysieke ruimte is immers beperkt, en niet alles kan overal. Zo geldt voor alle genoemde opgaven uit de nationale programma's, die in het Ruimtelijk Voorstel zijn opgenomen, dat ze ruimte vragen in Zeeland. Daarbij kan er niet van uit worden gegaan dat er voldoende 'vrije ruimte' is. Dat is in Zeeland, maar ook in de rest van het land niet het geval. Soms zijn combinaties mogelijk, maar nieuwe functies komen meestal in de plaats van bestaande functies. De ruimtelijke opgaven hebben invloed op het woon-, werk- en leefklimaat in Zeeland. Bij de uitwerking van de opgaven in de gebieden mag de kwaliteit van het woon-, werk- en leefklimaat niet afnemen⁷.

De denkstap van sectoraal naar integraal werken en financieren is daarvoor een belangrijke oplossingsrichting. Door slim te combineren en onze randvoorwaarden bij ruimtelijke ontwikkelingen goed te organiseren, maken we efficiënt gebruik van de ruimte die we hebben.

Samenhang en volgordelijkheid

Ons antwoord op de beperkte ruimte en de grote ambities is om met het Rijk via de **Zeeuwse werkwijze** (zie ook Hoofdstuk 1) integraal samen te werken aan de inpassing van nationale en provinciale doelen in Zeeland. Hiermee dragen we zorg dat de inpassing van ruimtelijke opgaven bijdraagt aan meerdere doelen én past bij Zeeland. De Zeeuwse werkwijze werkt stapsgewijs van visie, naar planvorming, naar uitvoering. Bij deze werkwijze horen ook afspraken over integraal werken en integrale financiering, om een stap vooruit te zetten ten opzichte van de huidige sectorale werkwijze. We maken ook afspraken over randvoorwaarden die voor efficiënte gebiedsontwikkeling van essentieel belang zijn.

⁷ Ruimtelijk Voorstel provincie Zeeland d.d. 19/12/2023

Doel afspraken

Deze afspraken leggen een solide basis voor langjarige samenwerking en coördinatie tussen het Rijk en Zeeland bij de inpassing van provinciale en nationale doelen. Zo borgen wij dat de ruimtelijke ontwikkelingen gefundeerd en zorgvuldig plaatsvinden, op een manier die past bij Zeeland en van belang is voor Nederland.

Overzicht afspraken

1. Rijk en regio zorgen ervoor dat nieuwe ruimteclaims bijdragen aan meerdere doelen om structurele veranderingen te realiseren. (procesafspraken) (ook wel: De Zeeuwse werkwijze)
 - 1a. In de visiefase: Rijk en regio benutten ontwerpend onderzoek vroeg in het proces bij gebiedsgerichte processen voor de inpassing van nationale opgaven. Hierbij gebruiken we zoveel mogelijk reeds bestaande gebiedsbiografieën (ten behoeve van archeologie en cultureel erfgoed) als basis en worden recreatie en toerisme, net als andere ruimtevragen, standaard in het proces meegenomen. (procesafspraken) (bijvoorbeeld bij energie- en grondstoffentransitie en kustverdediging, zie paragraaf 2.3 en 2.5)
 - 1a-1. Rijk (onder leiding van OCW) en regio stellen samen gebiedsbiografieën op voor gebieden in Zeeland, en een overkoepelende gebiedsbiografie voor heel Zeeland. (procesafspraken)
 - 1a-2. RCE en OCW houden het overzicht over de effecten van alle nationale opgaven op cultuur en erfgoed in Zeeland, en koppelen dit actief terug aan de provincie. (procesafspraken)
 - 1b. In de planvormingsfase: Rijk en regio richten het planvormende proces zo in dat erfgoed in een vroeg stadium betrokken wordt bij de uitwerking van de opgave, en er wederzijdse versterking plaatsvindt tussen de opgave en het erfgoed. (procesafspraken)
- 1c. In de uitvoeringsfase: Rijk en regio zorgen ervoor dat bij ontwikkelingen die schade aan erfgoed kunnen veroorzaken, deze in eerste instantie zo veel mogelijk moeten worden beperkt. In het geval dat dit niet kan, wordt er gezocht naar passende compensatie. (procesafspraken)
2. Rijk en regio zetten in op een integrale financiële aanpak (zoals ontschotten of gebiedsgerichte financiering) om meerdere doelen te bereiken en het effect van de middelen te vergroten. (procesafspraken)
 - 2a. Rijk en provincie uniformeren de inzet van hun middelen en brengen deze samen in een gebiedsportemonnee om middelen breder in te zetten en zo met dezelfde middelen een groter doelbereik te behalen. (uitvoeringsafspraken)
 - 2b. Rijk en regio onderzoeken hoe in de Wijk aanpak kansen vanuit economische ontwikkeling, klimaatadaptatie en energie- en grondstoffentransitie kunnen worden benut, zodat ze bijdragen aan de leefbaarheid en toekomstbestendige woningvoorraad. En daarmee verder te gaan als dit positief blijkt. (onderzoeksafspraken)
3. Rijk en regio gaan strategisch afstemmen over de efficiënte inzet van rijksgronden. Daarvoor benutten we het kavelruilbureau en breiden we de doelstelling van het bureau uit. (procesafspraken)
4. Rijk en regio zorgen voor betere data uitwisseling, zodat deze meer kan worden gebruikt voor onder andere monitoring en digital twinning. (uitvoeringsafspraken)

2.2 Fiche Behoud en versterking Zeeuwse identiteit

Context en urgentie

Zeeland is divers en kenmerkt zich door een grote verscheidenheid aan landschappen, inwoners en bedrijvigheid. De Zeeuwse eilandenstructuur is uniek en heeft zijn eigen typische verscheidenheid aan landschappen. Ieder eiland heeft daarbinnen zijn eigen regionale identiteit, inwoners en bedrijvigheid. Bij deze diversiteit past het gebiedsgericht invullen van ruimtelijke opgaven. Hiermee versterken we onze identiteit, de leefbaarheid, recreatie en de herkenbare landschappelijke waarden van Zeeland.

Vanwege de grote ruimtedruk op Zeeland, is het belangrijker dan ooit om de identiteit van Zeeland structureel mee te nemen in alle besluiten rondom ruimtelijke ordening. Zo zorgen we dat nieuwe ontwikkelingen passen bij de inwoners en het landschap van Zeeland. Het verhaal en de identiteit van Zeeland worden daarom vroegtijdig in visie- en planprocessen meegenomen. Daarbij maken we altijd de afweging hoe we ervoor zorgen dat we de Zeeuwse identiteit niet alleen behouden, maar ook versterken.

Samenhang en volgordelijkheid

Om de Zeeuwse identiteit te behouden en te versterken, verbreden we onze blik. We kijken naar alle vormen van erfgoed die belangrijk zijn om het verhaal van Zeeland te vertellen en hoe we dit overdragen aan toekomstige generaties. Het is daarom cruciaal dat we onderzoeken welke nog niet beschermde vormen van erfgoed en objecten we van belang vinden voor de identiteit en het verhaal van Zeeland. Ook zorgen we ervoor dat we weten hoe we dit erfgoed bestendig kunnen maken voor toekomstige ontwikkelingen.

Bij het beschermen van erfgoed richten we ons ook op de versterking van de waardevolle landschappen van Zeeland (zoals Walcheren en Kop van Schouwen). Het opnemen van deze landschappen in de ontwerp-Nota Ruimte, naast het al opgenomen Zuid-Beveland en de Zwinstreek, is de eerste stap.

Doel afspraken

Met deze afspraken in het Ruimtelijk Arrangement borgen we dat bij de vele ruimteclaims in Zeeland, zorgvuldige afwegingen over cultuurhistorisch erfgoed en archeologie worden gemaakt. Daarmee behouden en versterken we de identiteit van Zeeland.

Overzicht afspraken

5. Rijk en regio onderzoeken welke nog niet beschermde vormen van erfgoed en objecten we van belang vinden voor de identiteit en het verhaal van Zeeland. En hoe dit erfgoed bestendig kan worden gemaakt voor toekomstige ontwikkelingen. **(onderzoeksafpraak)**
6. Rijk en regio zorgen ervoor dat de waardevolle landschappen in Zeeland (zoals Walcheren en Kop van Schouwen) op worden genomen in de ontwerp-Nota Ruimte, en die samen met het reeds opgenomen Zuid-Beveland en de Zwinstreek te versterken. **(uitvoeringsafpraak)**

2.3 Fiche Kustverdediging en waterveiligheid

Context en urgentie

Denken aan Zeeland is denken aan de Deltawerken. Kustverdediging en waterveiligheid zijn onlosmakelijk verbonden met het verleden en het heden van Zeeland. Externe ontwikkelingen zoals klimaatverandering maken het nog belangrijker om onze kustverdediging tijdig te versterken, zodat Zeeland ook in de toekomst waterveiligheid kan garanderen. Daarom maken we vooruitlopend op de Deltabeslissing afspraken om met het vormgeven van waterkerende landschappen aan de slag te gaan.

Vanwege de schaarse ruimte vraagt dit een andere manier van denken. We gaan van een sectorale aanpak naar een integrale werkwijze waarbij we meervoudig ruimtegebruik inzetten. Hierdoor creëren we meekoppelkansen en alternatieve vormen van kustverdediging. Dit zorgt ervoor dat we efficiënt omgaan met de schaarse grond.

Samenhang en volgorde

Om de omschakeling van een sectorale aanpak naar een integrale manier van denken te maken, spreken we af om conform de Zeeuwse werkwijze (H1, Basisafspraken 1) te werken. We gebruiken een gebiedsgerichte aanpak ten aanzien van de opgave voor waterkerende landschappen (zowel langs de kust als de Deltawateren) en zorgen dat we efficiënt omgaan met de beschikbare grond. We voeren een quickscan uit om de mogelijke knel- en aandachtspunten met andere ruimtelijke opgaven in kaart te brengen. Ook onderzoeken we hoe de actualisering van de reserveringszones andere prioritaire ruimtelijke opgaven kan raken in de toekomst.

De nieuwe manier van denken die voortvloeit uit de Zeeuwse werkwijze vraagt ook om het testen van nieuwe oplossingen. We richten daarom pilotgebieden in die, aan de hand van de principes van meerlaagse veiligheid, de veiligheid van de huidige situatie in de gebieden verbeteren en optimaliseren. Daarnaast onderzoeken we in andere pilotgebieden hoe natuurdoelen, waterberging, leefkwaliteit en economische ontwikkeling versterkt kunnen worden door zandsuppletie voor waterveiligheid.

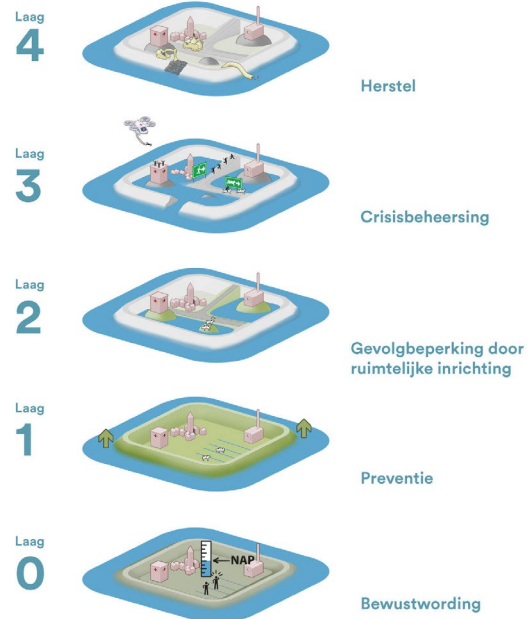
Doel afspraken

Met deze afspraken in het Ruimtelijk Arrangement dragen we bij aan een toekomstbestendige en robuuste kustverdediging en waterveiligheid voor de nabije en verdere toekomst in Zeeland. Zolang er geen concreet beeld is van de toekomstige kustverdediging (Deltabeslissing in 2026), kan niet worden beoordeeld of er ruimte moet worden gereserveerd, waar die reservering moet liggen, hoe groot die moet zijn en welke gevolgen dit zal hebben voor andere functies. Daarom zetten we ons in om, vooruitlopend op besluitvorming, afspraken te maken over verkenningen en experimenteerruimte. Door ervaring op te doen met nieuwe vormen van kustversterking naast de huidige waterveiligheidsmaatregelen anticiperen we op de toekomst, en worden desinvesteringen waar mogelijk voorkomen.

Overzicht afspraken

7. Rijk en regio starten een integrale en gebiedsgerichte werkwijze ten aanzien van de opgave voor waterkerende landschappen in Zeeland. (procesafspraken) (ook wel: De Zeeuwse werkwijze)
 - 7a. Rijk en regio voeren een quickscan uit om knelpunten en aandachtspunten te kunnen benoemen vanuit kustverdediging, die zoekgebieden van andere ruimtelijke opgaven raken. (onderzoeksafspraken)
 - 7b. Rijk en regio onderzoeken hoe de actualisering van de reserveringszones (en veranderend instrumentarium) in het kader van de zeespiegelstijging andere prioritaire opgaven raken richting de toekomst. (onderzoeksafspraken)
8. Rijk en regio gaan in pilotgebieden, aan de hand van de principes van meerlaagse veiligheid, de veiligheid van de huidige situatie verbeteren en optimaliseren. (uitvoeringsafspraken)
9. Rijk en regio gaan in pilotgebieden, aan de hand van zeewaartse kustversterking, verkennen hoe natuurdoelen, waterberging, leefkwaliteit en economische ontwikkeling kunnen worden versterkt door zandsuppletie voor waterveiligheid. (uitvoeringsafspraken)

MEERLAAGSE VEILIGHEID

Meerlaagse veiligheid. Bron: BoschSlabbers / waterschap Hollandse Delta

2.4 Fiche Leefbare steden en regio's

Context en urgentie

Zeeland blijft groeien en heeft de kans een fijne plek te blijven en te worden voor (toekomstige) bewoners en bezoekers. Als regio hebben we een unieke combinatie van natuur, rust en recreatie die zorgt voor een hoogwaardige leefkwaliteit. Door de sterke gemeenschappen wordt er naar elkaar omgekeken en trekt Zeeland veel mensen die de rust en pracht van Zeeland waarderen.

Echter staat deze leefkwaliteit ook onder druk door veranderende omstandigheden. Door de verandering van de samenstelling van de bevolking en de schaalvergroting van voorzieningen, zijn steeds meer mensen nodig om voorzieningen rendabel te houden. Hierdoor komen voorzieningen onder druk te staan en komt de leefkwaliteit in het geding. Uitdagingen rondom mobiliteit en de bereikbaarheid van voorzieningen versterken dit effect. We moeten daarom nu overwogen keuzes maken rondom ruimtelijke opgaven, zodat we onze hoogwaardige leefkwaliteit ook in de toekomst kunnen behouden.

Samenhang en volgordelijkheid

We sturen op gezonde groei en verstedelijking van Zeeland. We doen dit door een verstedelijkingsstrategie op te stellen die onze visie op verstedelijking helder beschrijft. Ook benutten we kansen om van tijdelijke huisvestingsmaatregelen permanente woningbouw, voorzieningen en bereikbaarheid te realiseren én te versterken. Zo benutten we tijdelijke ruimtelijke ontwikkelingen voor het langdurig versterken van onze gemeenschappen.

Daarnaast richten we ons in dit Ruimtelijk Arrangement op het behouden van het voorzieningenniveau in Zeeland. Hiervoor zorgen we eerst dat helder wordt wat de kritische ondergrens is en wat vanuit die definitie nodig is om in Zeeland structureel boven die grens te blijven. Ook onderzoeken we de invloed van het woonbeleid op de leefkwaliteit en het voorzieningenniveau zodat we hierop in de toekomst gericht kunnen sturen. Met alle verzamelde informatie maken we maatwerkafspraken die

bijdragen aan het behoud van het voorzieningenniveau, daarbij nemen we ook de bereikbaarheid en nabijheid van voorzieningen mee.

Doel afspraken

Met deze afspraken in het Ruimtelijk Arrangement creëren we inzicht in de samenhang tussen woningbouw, het voorzieningenniveau en de bereikbaarheid van en in de provincie in de nabije en verdere toekomst. Daarbij is de bereikbaarheid van werklocaties en de economische ontwikkeling van de provincie (industrie, landbouw etc.), en de bereikbaarheid en beschikbaarheid van voorzieningen in relatie tot behoeftes van (nieuwe) bewonersdoelgroepen een belangrijk aandachtspunt. Met de afspraken wordt de leefkwaliteit in de provincie versterkt.

Overzicht afspraken

10. Rijk en regio stellen samen met het netwerk een verstedelijkingsstrategie op voor Zeeland, gericht op het behoud van voorzieningen en het inzetten op de spiraal van groei. Daarbij willen we op de korte termijn inspelen op de beschikbare middelen ten behoeve van de verstedelijkingsgebieden. (procesafspraken)
11. Rijk en regio gaan rond de tafel om met tijdelijke huisvestingsmaatregelen vervolgens permanente woningbouw, voorzieningen, essentiële infrastructuur, en bereikbaarheid en nabijheid te realiseren en te versterken. (procesafspraken)

12. Rijk en regio zetten in op behoud van het voorzieningenniveau, door de kritische ondergrens te bewaken. Hiervoor benutten we het in ontwikkeling zijnde bereikbaarheidsspeil. (procesafspraken)
- 12a. Rijk en regio doen onderzoek naar hoe we deze ondergrens kunnen definiëren, en wat het bewaken hiervan betekent voor Zeeland. (onderzoeksafspraak)
- 12b. Rijk en regio doen onderzoek naar de invloed van het woonbeleid op de leefkwaliteit en op het voorzieningenniveau. (onderzoeksafspraak)
- 12c. Rijk en regio maken op basis van deze onderzoeken maatwerkafspraken over maatregelen die bijdragen aan het behoud van het voorzieningenniveau. (uitvoeringsafspraken)

2.5 Fiche Energie en (circulaire) economie

Context en urgentie

De energie- en grondstoffentransitie heeft grote impact op Zeeland. Momenteel worden er veel keuzes gemaakt rondom de inpassing van de nationale energie-infrastructuur in Zeeland, zoals de aanlanding van Wind op Zee, de mogelijke komst van nieuwe kerncentrales en het transport van waterstofdragers vanuit de haven. Deze ruimtelijke ontwikkelingen worden momenteel overwegend sectoraal ingestoken, en geven richting aan de toekomstige (ruimtelijk economische) ontwikkelrichtingen van Zeeland. De impact hiervan na 2030 is nog onduidelijk, evenals de langetermijnpact van oplossingen die nu worden gerealiseerd. Gegeven het tempo van de energie- en grondstoffentransitie is een integrale werkwijze, om de impact van keuzes inzichtelijk te maken en af te kunnen wegen met andere ruimtelijke opgaven in Zeeland, cruciaal.

Samenhang en volgordelijkheid

Wij benutten de Zeeuwse werkwijze (H1, Basisafspraken 1) om de impact van de energie- en grondstoffentransitie op Zeeland integraal te bekijken. Met ontwerpend onderzoek brengen we de impact van keuzes op de ruimtelijk economische ontwikkelmogelijkheden voor Zeeland in beeld, en brengen we gezamenlijke keuzes over ruimtelijke prioriteringen en integrale afwegingen in beeld. Daarnaast stellen wij ook onderzoeksbudget beschikbaar om de optimale inpassing van het toekomstig energiesysteem mogelijk te maken. De ontwikkelrichtingen van het energiesysteem zijn belangrijke bouwstenen voor de ruimtelijk economische strategie van Zeeland, waarmee wij voor de provincie invulling geven aan nationale economische ontwikkelingen. (Toenemend) Vervoer van gevaarlijke stoffen, zoals waterstofdragers, hangt samen met de ruimtelijk economische ontwikkelrichting van Zeeland. Afspraken om de externe veiligheid en leefkwaliteit rond het spoor en in samenhang met andere opgaven (zoals woningbouw) te garanderen, zijn daarom cruciaal. Vanwege toenemende droogte en een gebrek aan gebiedseigen water, spreken we ook af om de beschikbaarheid van zoetwater voor industriële productieprocessen vooraf mee te nemen in besluitvorming en vergunningverlening.

Doel afspraken

Deze afspraken in het Ruimtelijk Arrangement geven richting aan de doorontwikkeling van het energiesysteem in Zeeland. Wij zijn doorlopend in gesprek en maken de impact van de energie- en grondstoffentransitie op de economische ontwikkelrichting(en) van Zeeland in de nabije en verdere toekomst inzichtelijk. Hierdoor zijn wij tijdig in staat om afwegingen en keuzes te maken die richting geven aan de (ruimtelijk economische) ontwikkeling voor Zeeland, voordat deze keuze ruimtelijk voor ons gemaakt wordt. Wij maken de stap van sectoraal werken naar integraal samenwerken om deze nationale opgave in samenhang en balans met andere belangrijke opgaven en waarden voor Zeeland, zoals woningbouw, leefbaarheid en landbouw, te realiseren.

Overzicht afspraken

13. Rijk en regio brengen de impact van huidige keuzes in de energie- en grondstoffentransitie voor de ruimtelijke economische keuzeruimte voor Zeeland van de komende tien tot twintig jaar in beeld. (procesafspraken) (ook wel: De Zeeuwse Werkwijze)
- 13a. Rijk en regio blijven doorlopend in gesprek over fysieke aanpassingen aan het energiesysteem in Zeeland en het nationale netwerk, om zicht te houden op de ruimtelijke consequenties vanaf 2030. (procesafspraken)
- 13b. Rijk en regio zetten schetsateliers/ontwerpend onderzoek in voor het besluitvormingsproces over de uitbreiding van het energiesysteem in Zeeland. Dit om gezamenlijke keuzes over ruimtelijke prioriteringen en afwegingen inzichtelijk te maken. (procesafspraken)
- 13c. Rijk en regio stellen onderzoeksbudget beschikbaar voor de optimale inpassing van het toekomstig energiesysteem, voor zover het gaat om nationale doelen die invulling krijgen in Zeeland (zoals SPUK's). (uitvoeringsafspraken) (ook wel: De Zeeuwse werkwijze)
14. De regio stelt in navolging van het Rijk een ruimtelijke economische strategie op (waaronder ruimte voor circulaire economie) om de nationale economische ontwikkelingen goed te laten landen. Als belangrijke basis voor de hierna te maken samenwerkingsafspraken over de uitvoering van gedeelde doelen, stemmen regio en Rijk de ruimtelijke economische visie van het Rijk en de regionale strategie op elkaar af. (procesafspraken)
15. Rijk en regio garanderen veilig transport van waterstofdragers zodat de huidige omgevings- en leefkwaliteit niet in het geding zijn en geen belemmering vormt voor de toekomstige omgevings- en leefkwaliteit (waaronder potentiële woningbouwlocaties) langs het spoor (procesafspraken)
- 15a. Rijk en regio onderzoeken hoe veilig transport van waterstofdragers (per bus, schip en trein) mogelijk is, zodat dit transport niet ten koste gaat van de externe veiligheid in Zeeland. (onderzoeksafspraken)
- 15b. Rijk en regio onderzoeken hoe bij nieuwe of veranderende activiteiten het transport van gevaarlijke stoffen (zoals ammoniak) kan worden opgenomen in de regelgeving. Dit zodat vroegtijdig belemmeringen van andere opgaven in de afwegingen en keuzes worden meegenomen. (onderzoeksafspraken)
16. Rijk en regio gaan de beschikbaarheid van zoetwater voor industriële productieprocessen vooraf toetsen en daarmee borgen in besluitvorming over vergunningverlening. (procesafspraken)

2.6 Fiche Landelijk gebied

Context en urgentie

Landbouw is een waardevol en herkenbaar onderdeel van de Zeeuwse economie en identiteit. Het is de grootste ruimtegebruiker van Zeeland, voornamelijk in de vorm van akkerbouw. De impact van deze doelen op het landelijk gebied is soms groot, terwijl het landelijk gebied al voor grote uitdagingen staat, zoals beschikbaarheid van zoetwater en natuurherstel. Het versterken van de natuurkwaliteit in Zeeland heeft een hoge urgentie. Zonder het versterken van de natuur is er geen stikstofruimte beschikbaar voor het realiseren van de opgaven. Ook heeft Zeeland de ambitie om volhoudbare landbouw met zoveel mogelijk meerwaarde te creëren, en een systeem dat in evenwicht met de omgeving functioneert. Voor een toekomstbestendige landbouw in een veerkrachtig landelijk gebied zijn echter zorgvuldige keuzes nodig, mede door het Rijk. Hiermee kan de landbouw haar rol als economische sector, producent van voedsel en grondstoffen, en drager van het landelijk gebied blijven vervullen.

Samenhang en volgordelijkheid

Voor een toekomstbestendige en veerkrachtige sector, is perspectief voor de agrariërs noodzakelijk. Wij spreken daarom af om duidelijkheid over de rol van Zeeland in de voedselproductie te geven. Daarbij hebben we ook aandacht voor de impact van klimaatverandering op de ontwikkeling van de landbouw door de tijd. We spreken daarbij ook af om kansen voor natuurherstel, groenblauwe dooradering en herstel van hydrologie mee te nemen bij de ruimtelijke ontwikkeling van het landelijk gebied. Daarom verankeren we de uitkomsten van het onderzoek dat nu loopt over de beschikbaarheid van zoetwater en vermindering stikstof in normeringsbeleid.

Zoetwaterbeschikbaarheid en de verandering van de totale zoetwatervraag (ook voor wonen, industrie e.d.) zijn essentieel voor de ontwikkeling van Zeeland en daarom onderdeel van de afspraken die we maken. Ook recreatie en toerisme vragen ruimte

in het landelijk gebied. Vanwege de versnipperde beleidsmatige context van recreatie en toerisme bij het Rijk, spreken we af om een centraal aanspreekpunt te creëren.

Doel afspraken

Deze afspraken in het Ruimtelijk Arrangement dragen bij aan het versterken van de natuurkwaliteit in Zeeland en een volhoudbare landbouw met zoveel mogelijk meerwaarde richting de toekomst. Meervoudig ruimtegebruik en meekoppelkansen bij ruimtelijke ontwikkelingen voor groenblauwe dooradering, natuurherstel, recreatie en kustverdediging zijn belangrijke middelen om efficiënt gebruik te maken van de ruimte en nationale en provinciale doelen zorgvuldig in te passen. De afspraken leggen de basis voor een natuur- en landbouwsysteem in Zeeland dat wordt gedragen door een robuust en betrouwbaar water- en bodemsysteem, waarbij ruimtelijke ontwikkelingen bovengronds in balans zijn met en eventueel oplossingen bieden voor zoetwaterbeschikbaarheid, verzilting en verdroging.

Overzicht afspraken

17. Rijk en regio geven duidelijkheid over de rol van Zeeland in de voedselproductie. (procesafspraken)
- 17a. Rijk en regio brengen aan de hand van klimaatscenario's in beeld wat de uitdagingen op korte, middellange en lange termijn zijn voor de landbouw. Hiermee maken we inzichtelijk wanneer we op ontwikkelingen moeten inspringen in de tijd. (onderzoeksafspraken)
18. Rijk en regio nemen bij ruimtelijke ontwikkelingen meekoppelkansen mee voor het realiseren van groenblauwe dooradering (GBDA), het herstel van hydrologie (moerassen) en natuurherstel. (procesafspraken)
19. Rijk en regio verankeren uitkomsten van het onderzoek 'Verdieping beschikbaarheid zoetwater en vermindering stikstof' in normeringsbeleid. (uitvoeringsafspraken)
20. Rijk en regio onderzoeken de huidige balans van de totale zoetwatervraag en die van de toekomst. We kijken daarvoor naar de jaargemiddelden en door het jaar heen. (onderzoeksafspraken)
- 20a. Rijk en regio bepalen de juridische status van regenwater en water in de ondergrond, en koppelen deze aan het zoetwater afwegingskader (in de maak) als hulpmiddel bij het verdelingsvraagstuk voor verschillende watervragers. (onderzoeksafspraken)
- 20b. Rijk en regio nemen geen-spijt maatregelen om efficiënt met regenwater om te gaan door opslag, hergebruik en besparing van (gebiedseigen) water. (uitvoeringsafspraken)
21. Het Rijk creëert een aanspreekpunt voor de regio om rijksbeleid voor recreatie en toerisme te coördineren. (procesafspraken)

3. Vervolg

Beeld: Genieten in de buitenplaats van Ter Hooge - Bron: www.beeldbank.zeeland.nl, Marcelle Davidse

3.1 Voortgang en Monitoring

Het Ruimtelijk Arrangement is onderdeel van het programma NOVEX. Het is een van de instrumenten om het hoofddoel van NOVEX te realiseren. Dit hoofddoel is om het ruimtelijk beleid van de Rijksoverheid (zoals de Nota Ruimte) en de provincies voortdurend op elkaar af te stemmen en te coördineren. Daarom bevat het Ruimtelijk Arrangement afspraken over het op elkaar afstemmen van ruimtelijke beleidslijnen of visies op de toekomst. Deze zullen, waar nodig, landen in omgevingsvisies. Bij gebiedsspecifieke vraagstukken kunnen gemaakte keuzes leiden tot gebiedsgerichte afspraken en aanpakken.

Het Ruimtelijk Arrangement betreft een cyclisch proces waarin de afspraken tussen Rijk en provincie periodiek worden geactualiseerd. Hiermee komen we tegemoet aan de noodzaak om door de tijd heen in te spelen op nieuwe (ruimtelijke) kansen en ontwikkelingen. Zo kunnen we rekening houden met onzekerheden en veranderende omstandigheden. Met andere woorden, het Ruimtelijk Arrangement is nooit 'af' en is een adaptief instrument.

Het gezamenlijk voorstel is dat het cyclisch proces van het Ruimtelijk Arrangement bestaat uit de volgende governance:

- twee keer per jaar DO NOVEX per provincie (oktober/november en maart/april);
- een DG-ronde per provincie (februari);
- een Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) per landsdeel (juni);
- voorafgaand aan elk BOL en BO MIRT wordt ter afstemming een plenair DO Rijk-provincies georganiseerd.

In de jaarlijkse BOL-overleggen vindt monitoring van de afspraken in de Ruimtelijke Arrangementen plaats. Als gevolg van de voortgang, nieuwe ontwikkelingen, kansen, vraagstukken en inzichten worden

afspraken aangepast, afgevoerd of worden nieuwe afspraken gemaakt. Indien noodzakelijk kan buiten deze governance om een extra Bestuurlijk Overleg tussen provincie(s) en departement(en) worden georganiseerd, bijvoorbeeld om provincie-overstijgende vraagstukken te bespreken.

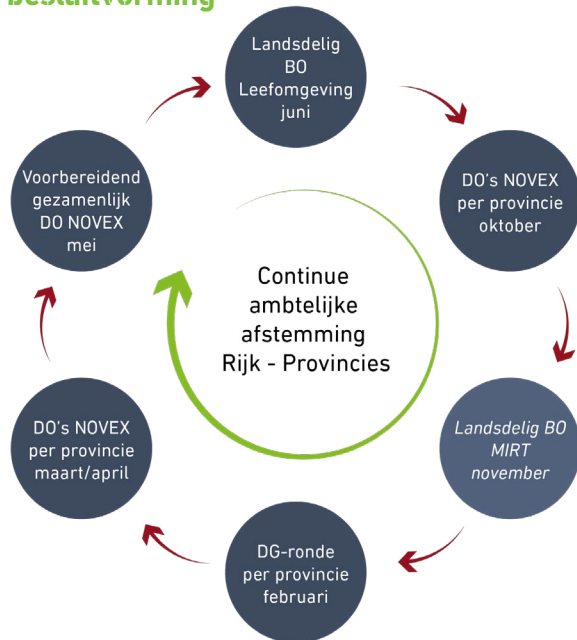
We zijn ons bewust dat deze voorgestelde overlegstructuur afhankelijk is van de inhoud die Rijk en provincies samen produceren en opwerken. Daarbij hebben we ten aanzien van de governance gezamenlijk nog een aantal verduidelijkende stappen te zetten. Zo ook als het gaat over de precieze relatie met het BO MIRT en de rol van de Bestuurlijke Advies Commissie (BAC). Dit werkproces wordt in overleg tussen Rijk en provincies sinds december 2024 verder uitgewerkt, met nadrukkelijke aandacht voor sturing, stroomlijning en de efficiënte inzet van beschikbare capaciteit. Dit ook vanwege de relevante samenhang van de Ruimtelijke Arrangementen met de Nota Ruimte. Mede op basis van de Ruimtelijke Arrangementen per provincie, die voor het eerst gesloten worden in 2025, wordt bekeken of een landsdelige opzet van het BOL passend is. Accounthouders van het ministerie van VRO, als coördinerend ministerie, houden zicht op de diversiteit aan ruimtelijke overleggen⁸.

⁸ Notitie productbeeld en proces Ruimtelijk Arrangement

3.2 Looptijd

Provincies en Rijk hebben een procesontwerp/planning gemaakt voor de totstandkoming van de eerste generatie van de twaalf Ruimtelijke Arrangementen tussen het Rijk en de provincies. Dit vormt de start van een cyclisch proces van samenwerking tussen het Rijk en de provincies om de ruimtelijke ordening en ontwikkeling af te stemmen en te coördineren. In de tweede helft van 2024 is begonnen met het opmaken van de Arrangementen.

Cyclisch proces van afstemming en besluitvorming

Dit proces loopt parallel aan de totstandkoming van de ontwerp-Nota Ruimte. Het Ruimtelijk Voorstel en het Ruimtelijk Arrangement Zeeland zijn agenderend voor de ontwerp-Nota Ruimte en de bijbehorende Uitvoeringsagenda. Na de voorbereidende fase voor de Ruimtelijke Arrangementen (t/m oktober 2024) en de fase van opstellen (oktober 2024 t/m februari 2025), volgt de fase van afstemming (maart t/m mei 2025). Nadat beeldvorming en oordeelsvorming ten aanzien van de Ruimtelijke Arrangementen hebben plaatsgevonden, volgt de laatste fase om te komen tot besluitvorming (mei-juni). Deze fase wordt afgerond met afstemming en vaststelling van de Ruimtelijke Arrangementen tijdens de BOL-overleggen in – naar verwachting – juni 2025.

Het eerste Ruimtelijke Arrangement zal vooral afspraken bevatten over gedeelde beelden, vervolgonderzoeken en analyses. Dit omdat simpelweg nog niet alle inhoudelijke informatie over opgaven en te maken keuzes nu al beschikbaar is. Waar dat nu al wel mogelijk is op basis van de huidige stand van denken bij het Rijk en de provincie, beschrijven we vraagstukken en maken we een concrete keuze. Naarmate de cyclus vordert, zal het Ruimtelijk Arrangement naar verwachting meer afspraken bevatten over daadwerkelijk te maken keuzes over inpassing van opgaven in de provincie.

⁹ Notitie productbeeld en proces Ruimtelijk Arrangement – Definitief

3.3 Doorwerking in beleid

De afspraken in dit Arrangement kunnen vragen om het aanpassen van overheidsbeleid op zowel nationaal, provinciaal als gemeentelijk niveau en bij het waterschap. Zo kan een afspraak leiden tot teksten in omgevingsvisies van Rijk (Nota Ruimte), provincie (Zeeuwse Omgevingsvisie) en gemeenten, maar ook tot doorvertaling in uitvoeringsbeleid in programma's.

Doorwerking in zowel nationaal als provinciaal beleid

Basisafspraken

- **Afspraak 1:** Slim combineren van functies om ruimte efficiënt te benutten, is als principe verankerd in het nationaal en provinciaal beleid, maar vraagt nadere uitwerking. De afspraak leidt tot betere integrale samenwerking in de beginfase van nieuwe ruimteclaims, zowel op nationaal als provinciaal niveau. De trekker hiervan is het ministerie van VRO. Waarschijnlijk zal ook doorwerking in programma's van Rijk en provincie nodig zijn. Benutten van ontwerpend onderzoek en gebiedsbiografieën zal een vast onderdeel worden van regelingen en procedures.

Kustverdediging en waterveiligheid

- **Afspraak 7, 8 en 9:** De uitkomsten van de pilots die worden opgestart in de pilotgebieden zorgen voor nieuwe informatie ten aanzien van het toepassen van meerlaagse veiligheid en mogelijkheden voor zeewaartse kustversterking. Het doel is dat de uitkomsten bijdragen aan verbetering van het beleid van Rijk en regio. Een doorkijkje kan ook worden gemaakt richting gemeentelijk beleid, zoals de gemeentelijke omgevingsvisies en omgevingsplannen.

Leefbare steden en regio's

- **Afspraak 10:** Een verstedelijkingsstrategie vraagt om nieuw strategisch bereikbaarheidsbeleid (Nota Ruimte en Zeeuwse Omgevingsvisie).
- **Afspraak 12:** De resultaten van het onderzoek naar de kritische ondergrens van het voorzieningenniveau in Zeeland kunnen leiden tot maatwerkafspraken die een doorwerking hebben in beleid en een verbreding van de inzet voor financiële middelen om vroegtijdig negatieve ontwikkelingen ten aanzien van leefkwaliteit om te buigen.

Energie en (circulaire) economie

- **Afspraak 13:** Keuzes over het energiesysteem en economische ontwikkelingen hebben doorwerking op meerdere plekken. Voorbeeld is de Nota Ruimte, de Nationale programma's ten aanzien van energie- en grondstoffentransitie en de Zeeuwse Omgevingsvisie (met uitwerking in het programma Energievisie).
- **Afspraak 15:** De uitkomsten ten aanzien van de procesafspraken van Externe Veiligheid kan gevolgen hebben voor de beleidsuitgangspunten voor enerzijds het vervoer van gevaarlijke stoffen en anderzijds voor potentiële woningbouwlocaties. Voorbeeld is om de Zeeuws Omgevingsvisie aan te scherpen en te vragen om Rijksregels te veranderen. Dit kan leiden tot een wijziging van nationaal beleid.

Landelijk gebied

- **Afspraak 19 en 20:** Verankeren uitkomsten van onderzoek in beleid, wanneer de uitkomsten daar aanleiding toe geven. Voorbeeld is normering en beleid gerelateerd aan vormen van irrigatie aanpassen in de KRW.

Doorwerking enkel in nationaal beleid

Basisafspraken

- **Afspraak 2:** Een integrale denkwijze kan niet zonder afstemming van financieel instrumentarium. Dit is vooral van belang voor de Uitvoeringsagenda bij de Nota Ruimte.
- Het meer sectorale uitvoeringsbeleid (provinciaal en nationaal) moet voldoende ruimte bieden om financiële middelen in te zetten wanneer dat nodig is om meekoppelkansen te benutten.

Landelijk gebied

- **Afspraak 17:** In de Nota Ruimte wordt de rol van Zeeland in de voedselproductie toegelicht.

Doorwerking enkel in provinciaal beleid

Behoud en versterking Zeeuwse identiteit

- **Afspraak 5:** De uitkomsten van het onderzoek leiden tot een nieuwe kijk op het bestendig maken van erfgoed dat van belang is voor de identiteit van Zeeland. Hieruit volgt een algemene update van erfgoedbeleid in de Zeeuwse Omgevingsvisie. De insteek is om dit integraal te verwerken.

3.4 Van concept naar definitief Arrangement

Op 2 juni 2025 wordt het definitief Ruimtelijk Arrangement Zeeland ondertekend door het Rijk en de provincie in het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL). Om tot een definitief Ruimtelijk Arrangement voor Zeeland te komen, zijn er nog een aantal stappen nodig. Deze worden de komende periode gezet. Eind februari wordt het concept Ruimtelijk Arrangement aan Provinciale Staten, de Zeeuwse partners binnen de regio, en aan het Rijk toegestuurd.

In de periode tot begin mei 2025 hebben de Zeeuwse partners de mogelijkheid om waardering op het concept te geven en aan te geven aan welke afspraken zij meedoen. Ook vindt de behandeling van het concept Ruimtelijk Arrangement in de Provinciale Staten van Zeeland plaats. Tegelijkertijd worden onder leiding van de accounthouders van het ministerie van VRO verdiepende overleggen over de afspraken gevoerd met de Rijksdepartementen. Daarnaast zijn er in aanloop naar de ondertekening door Rijk en provincie een aantal ijkmomenten ingepland voor overleg op directeuren- en bestuurlijk niveau, om de afspraken waarover we (nog) niet op één lijn zitten te bespreken.

Parallel hieraan vindt de doorontwikkeling van het voorontwerp-Nota Ruimte naar de ontwerp-Nota Ruimte plaats. Het Ruimtelijk Voorstel en het Ruimtelijk Arrangement Zeeland zijn inbreng voor de ontwerp-Nota Ruimte en de bijbehorende Uitvoeringsagenda. De ontwerp-Nota Ruimte wordt behandeld in de ministerraad van 20 juni 2025. Na behandeling in de ministerraad op 20 juni, wordt het ontwerp vrijgegeven via de formele inspraaksystematiek. Onderstaande tijdlijn geeft de data van de reeds bekende overleggen en beslismomenten weer.

Tijdlijn 2025

